

УДК 159.9.072

Вінков В. Ю.

ТЕМПОРАЛЬНІ ВИМІРИ УЯВЛЕНЬ МОЛОДІ ПРО ЖИТТЄВИЙ УСПІХ

Вінков В. Ю. Темпоральні виміри уявлень молоді про життєвий успіх. За результатами емпіричного дослідження визначено, що темпоральні виміри уявлень про життєвий успіх пов'язані з сенсожиттєвими орієнтаціями і ставленням молоді до себе. З'ясовано, що сприймання свого минулого, теперішнього і майбутнього, сповненого більше успіхами, ніж невдачами, пов'язане з високим проявом осмисленості власного життя. Для цієї молоді характерною є цілеспрямованість в досягненні своїх цілей, життя для них здається цікавим, емоційно насиченим і сповненим сенсом, а минуле продуктивним й осмисленим. Також виявлено, що ця молодь має високий рівень прояву самоповаги, аутосимпатії, самоінтересу й очікуваного ставлення від інших до себе. Водночас оцінка свого минулого, теперішнього і майбутнього, сповненого невдачами, вказує на протилежні тенденції в осмисленості життя і ставленні до себе.

Ключові слова: образ, соціальні уявлення, життєвий успіх, самоставлення, сенсожиттєві орієнтації, молодь.

Венков В. Ю. Темпоральные измерения представлений молодежи о жизненном успехе. По результатам эмпирического исследования определено, что темпоральные измерения представлений о жизненном успехе связаны со смысложизненными ориентациями и самоотношением молодежи. Выяснено, что восприятие своего прошлого, настоящего и будущего, наполненного больше успехами, нежели неудачами, связано с высоким проявлением осмысленности собственной жизни. Для этой молодежи характерна целеустремленность в достижении своих целей, жизнь кажется интересной, эмоционально насыщенной и полной смысла, прошлое для них является продуктивным и осмысленным. Также обнаружено, что у этой молодежи высокий уровень проявления самоуважения, аутосимпатии, самоинтереса и ожидаемого отношения от других к себе. В то же время оценка своего прошлого, настоящего и будущего, наполненного неудачами, указывает на противоположные тенденции в осмысленности жизни и самоотношении.

Ключевые слова: образ, социальные представления, жизненный успех, самоотношение, смысложизненные ориентации, молодежь.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток нових технологій та впровадження їх у різні сфери суспільного життя неминує призводить до змін в системі цінностей тієї спільноти, що опановує ці технології. Ці зміни не оминають і молодь. Недостатній життєвий досвід, який дозволив би молоді критично оцінити ці зміни, та образ успішного життя, що транслюється засобами масової інформації, можуть викликати негативні емоційні реакції, призводити до загострення відчуття неповноцінності, зниження самооцінки, втрати самоповаги. Тому вивчення проблеми успіху в молоді дозволить глибше зрозуміти труднощі самореалізації в юнацькому віці та виробити ефективні засоби психологічної допомоги тим, хто її потребує. Отже проблема дослідження уявлень молоді про життєвий успіх та його досягнення є досить перспективним напрямом дослідження і потребує поглибленого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні проблема дослідження успіху доволі широко представлена в психології. Насамперед це дослідження мотивації досягнення успіху і уникнення невдач, серед яких роботи Д. Макклелланда [11], Х. Хекхаузена [16], особливостей уявлень про успіх у роботах М. Андросенко [1], О. Гудзенко [5], Р. Шаміонова і А. Тугушевої [17]. У соціології більшу цікавість викликає життєвий успіх або соціальний. Дослідження цього явища відображені в роботах Л. Бевзенко [3], О. Злобіної [6], К. Крамаренка [8], К. Мелашенко [12], Є. Головахи, Л. Сохань [14], А. Яреми [18].

У вивченні успіху прийнято приділяти увагу різним аспектам цього феномену, тому відповідно кожний з дослідників виділяє критерії, за якими відбувається оцінка і визначення успіху. С. Ключников виділяє зовнішній критерій, до якого належать матеріальне і соціальне благополуччя, і внутрішній – відчуття гармонічності свого життя, задоволеність від набутих благ, позитивне світосприйняття, відсутність відчуття нереалізованості, непотрібності в житті [7]. Так само Г. Мазилова до них відносить зовнішній, який можна безпосередньо оцінити за об'єктивними показниками, серед яких можуть бути матеріальне й соціальне благополуччя, та внутрішній – задоволеність життям як узагальнене відчуття вдалого і невдалого життя [10]. О. Міщенко також виділяє два критерії успіху. З одної боку, успіх втілюється в нормах, критеріях, оцінках, статусах, які існують у певному суспільстві, а з іншого – особистісне переживання індивідом результатів своїх дій [13]. Н. Батурич вказує на те, що словом «успіх» позначають як реальний результат у вигляді матеріального рівня життя, соціального статусу, так і для позначення суб'єктивних переживань, пов'язаних з оцінкою досягнень [2]. Я. Хаммер розрізняє об'єктивний критерій, де успіх оцінюється навколишнім оточенням, та суб'єктивний – сукупність суджень людини щодо її досягнень, що вимірюється ступенем задоволеності результатами [15]. Отже, у вивченні успіху простежується два критерії в оцінці успіху, один з яких відображає об'єктивні характеристики успіху у вигляді матеріального і

соціального статусу, та суб'єктивні, що відображають уявлення про життєвий успіх, відповідно до яких сама людина оцінює цей статус.

На нашу думку, варті поглибленого емпіричного дослідження ідеї Головахи С. і Сохань Л. в оцінці життєвого успіху [14]. Вони запропонували в оцінці життєвого успіху застосувати два підходи: актуальний, за яким людина оцінює свої досягнення, і потенційний, в основі якого лежить життєва перспектива, плани на майбутнє. В оцінці актуального життєвого успіху застосовується соціально-статусний критерій, який обумовлений позицією людини в соціальній ієрархії, її статусом, мірою суспільного визнання того, що вона в тих чи інших сферах життя досягла певного суспільного становища, престижу, авторитету. Потенційний успіх визначається як співвідношення рівня домагань до наявних у людини ресурсів. Дослідники вважають, що актуальний і потенційний життєвий успіх можуть бути зіставлені в тому випадку, коли досліджується особистісний смисл і суб'єктивне значення минулого та майбутнього, а також порівнюється самооцінка життєвого успіху. Об'єктом дослідження має бути не біографія, як така, в реальному часі, а сформована в свідомості загальна картина життя, в якій події минулого і майбутнього утворили єдине психологічне теперішнє особистості [14].

Отже, відповідно до поділу часу на минуле, теперішнє і майбутнє, в уявленнях можна виділити:

- *ретроспективний вимір*, в основі якого лежить ставлення до своїх досягнень в минулому, а саме визнання успіху серед своїх досягнень, оцінка ефективності докладених зусиль для досягнення успіху і оцінка складності досягнення успіху;

- *презентативний*, що відображає наявний стан досягнень на момент оцінки і відчуття задоволеності цими досягненнями;

- *проспективний*, який включає в себе віру в те, що вдасться реалізувати намічене в майбутньому, й оцінку близькості у досягненнях до життєвого успіху.

Означені темпоральні виміри є недостатньо емпірично дослідженим аспектом уявлень про життєвий успіх і потребують подальшого вивчення.

Мета статті полягає у вивченні темпорального аспекту уявлень молоді про життєвий успіх, а також виявленні зв'язку темпоральних вимірів цих уявлень зі ставленням молоді до себе та її сенсожиттєвими орієнтаціями.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Емпіричне дослідження проводилось на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Чернігівського національного технологічного університету, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Таврійського національного університету імені Володимира Вернадського. Кількість опитаних становила 310 осіб. Студентська молодь була віком від 17 до 25 років різних за напрямом спеціальностей, серед яких психологія, економіка, біологія, інформатика, соціальна робота, політологія, соціологія та інші гуманітарні спеціальності.

В основу дослідження темпорального аспекту уявлень про життєвий успіх був покладений семантичний диференціал, де респондент мав можливість обрати з двох протилежних тверджень те, яке, на його думку, є більш для нього правильним. Оцінювання відбувалося за шестибальною шкалою. У подальшому аналізі для того щоб визначити, до чого більше тяжіє молодь, відповіді респондентів, які більше тяжіли до крайніх полюсів, були об'єднані в групи, що згодом порівнювалися між собою за шкалами методики «Тест сенсожиттєвих орієнтацій» Д. Леонтьєва [9] і «Тест-опитувальника самоставлення» (В. Столін, С. Пантелєєв) [4]. Порівняння цих груп здійснювалося за допомогою U-критерія Манна-Уїтні.

На першому етапі аналізу важливо було виявити зв'язок темпорального аспекту уявлень про життєвий успіх з показниками методики «Тест сенсожиттєвих орієнтацій» Д. Леонтьєва. Для виявлення змісту ретроспективного виміру уявлень про життєвий успіх молоді було запропоновано висловити ступінь своєї згоди із твердженнями, що відображають визнання в своєму минулому успіхів, успішності своїх дій та складності досягнення успіху. Визнання в своєму минулому успіхів визначалось за тим, як молодь оцінювала співвідношення невдач і успіхів у минулому. Це дозволило виділити дві групи молоді, одна з яких вважає, що в неї було більше невдач в минулому, а друга – більше успіхів.

За результатами порівняння груп виявлено значущі відмінності за шкалами «Цілі в житті» ($p < 0.001$), «Процес життя» ($p < 0.001$), «Результат» ($p < 0.001$), «Локус контролю Я» ($p < 0.01$), «Локус контролю життя» ($p < 0.001$) і «Загальний показник осмисленості життя» ($p < 0.001$) методики «Тест сенсожиттєвих орієнтацій» Д. Леонтьєва (табл. 1).

Такі результати дозволили охарактеризувати молодь, яка вважає, що в минулому в неї було більше успіхів, ніж невдач, як цілеспрямовану в досягненні своїх цілей. Життя сприймається молоддю як цікавий, емоційно насичений та сповнений сенсом процес, а прожити частину життя вона оцінює як продуктивну і осмислену. Високий рівень локусу контролю Я свідчить про те, що молоді люди відчувають себе сильними особистостями, які в змозі здійснити свій життєвий вибір відповідно до своїх цілей і уявлень, а високий рівень локусу контролю життя вказує на їхню впевненість у тому, що їм дано контролювати власне життя, вільно приймати рішення і втілювати їх у життя.

Розподіл значень за методикою «Тест сенсожиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва» між групами молоді, що обрали протилежні твердження (U-критерій Манна-Уїтні, середній ранг)

		Цілі	Процес	Результат	Локус контролю Я	Локус контролю життя	Загальний показник осмисленості життя
Ретроспективний вимір							
У минулому було більше:	невдач	121.20	94.70	90.50	123.58	85.58	92.79
	успіхів	168.34	173.23	174.01	167.90	174.92	173.58
Свої дії у минулому можна оцінити як:	неуспішні	73.38	76.76	63.79	82.78	73.22	68.19
	успішні	115.53	114.85	117.44	113.64	115.56	116.56
Досягати успіхів було:	важко	153.35	148.85	143.29	150.07	146.93	147.16
	легко	166.06	172.68	180.84	170.89	175.50	175.15
Презентативний вимір							
Своїми досягненнями я:	незадоволений	87.34	74.29	71.17	86.39	80.94	75.34
	задоволений	117.66	122.88	124.13	118.05	120.23	122.46
Успіхів, якими я можу пишатися, у мене:	немає	163.99	152.08	156.69	158.18	159.54	157.26
	є	160.99	167.05	164.70	163.94	163.25	164.42
Проспективний вимір							
Досягну в майбутньому успіху:	впевнений	177.60	182.73	184.49	182.60	178.99	184.46
	невпевнений	111.14	95.08	89.58	95.48	106.79	89.67
До життєвого успіху мені:	далеко	141.54	140.07	136.14	143.60	140.91	138.20
	близько	182.63	184.52	189.58	179.98	183.44	186.93

Оцінка свого минулого, в якому було більше невдач, ніж успіхів, вказує на протилежні тенденції в осмисленості життя. Низькі значення за описаними шкалами у представників цієї групи молоді свідчать про звичку жити сьогоdnішнім або вчорашнім днем, високий рівень незадоволеності самореалізацією. Низькі значення за локусом контролю Я говорять про втрату віри у власні сили контролювати події свого життя, а за локусом контролю життя – про фаталізм, віру в те, що життя не підвладне контролю, свобода вибору ілюзорна, і що нема сенсу що-небудь загадувати на майбутнє.

Окрім оцінки співвідношення успіхів та невдач у минулому, молоді пропонувалося оцінити власні дії в досягненні успіху. У підсумку було виокремлено дві групи, що оцінили свої дії як успішні та неуспішні. У молоді, що оцінила свої дії як успішні, виявлено вищі показники, ніж у молоді, що оцінила свої дії як неуспішні, за шкалами «Цілі» ($p < 0.001$), «Процес» ($p < 0.001$), «Результат» ($p < 0.001$), «Локус контролю Я» ($p < 0.01$), «Локус контролю життя» ($p < 0.001$) та загальним показником по осмисленості життя ($p < 0.001$). Такі результати свідчать про те, що молодь, яка оцінює власні дії як успішні, так само як і та молодь, яка оцінила, що у минулому в неї більше успіхів, ніж невдач, має ті ж самі характеристики осмисленості життя.

За оцінкою ступеня складності досягнень успіху в молоді спостерігаються схожі тенденції. Так само, як і в молоді, що оцінювала власні дії як успішні і вважає, що в минулому в них було більше успіхів, ніж невдач, молодь, що оцінює процес досягання успіху в минулому як легкий, також має високі показники за шкалами «Процес» ($p < 0.05$), «Результат» ($p < 0.001$), «Локус контролю Я» ($p < 0.05$), «Локусу контролю життя» ($p < 0.01$), загальному показнику по осмисленості життя ($p < 0.01$) (див. табл. 1).

Презентативний вимір уявлень про життєвий успіх відображає оцінку успіхів у теперішньому, якими варто пишатися, і відчуття задоволеності цими досягненнями. Суттєвих відмінностей між групами молоді, що визнають, з одного боку, наявність в своєму житті успіхів, а з іншого, відсутність суттєвих успіхів, не було виявлено за шкалами методики сенсожиттєвих орієнтацій. Проте між молоддю, що відчуває задоволеність і незадоволеність своїми досягненнями, проявилися значні відмінності за шкалами «Цілі» ($p < 0.001$), «Процес» ($p < 0.001$), «Результат» ($p < 0.001$), «Локус контролю Я» ($p < 0.01$), «Локус контролю життя» ($p < 0.001$) і загальним показником по сенсожиттєвих орієнтаціях ($p < 0.001$) (див. табл. 1).

Проспективний вимір уявлень про життєвий успіх складають впевненість у досягнанні успіху в майбутньому і відчуття близькості досягнення життєвого успіху. Так само, як і в *ретроспективному*, і *презентативному* вимірах, високі показники за шкалами сенсожиттєвих орієнтацій простежуються у молодих людей, що впевнені в досягненнях успіху в майбутньому і відчувають наближення до успіху.

Отже, дослідження проявів темпоральних вимірів уявлень молоді про життєвий успіх показало, що *ретроспективний, презентативний і проспективний виміри* тісно пов'язані з їхніми сенсожиттєвими орієнтаціями. Позитивна оцінка молоддю свого минулого, теперішнього і майбутнього як успішного пов'язана з їхньою впевненістю і цілеспрямованістю в досягненні своїх цілей, баченням свого життя як цікавого і сповненого сенсом.

Оцінка ж свого минулого, в якому більше було невдач, ніж успіхів, визнання своїх дій неуспішними, сприймання досягання успіху як важкого процесу, відчуття незадоволеності своїми досягненнями, зневіра у майбутнє вказує на протилежні тенденції в осмисленості життя.

Наступний етап дослідження полягав у виявленні зв'язку темпорального аспекту уявлень про життєвий успіх із ставленням молоді до себе. Для цього було використано методіку «Тест-опитувальник самоставлення» (В. Столін, С. Пантелєєв), який дозволяє дослідити самоставлення залежно від рівня узагальнення:

- глобальне самоставлення;
- самоставлення, що диференційоване по самоповазі, аутосимпатії, самоінтересу й очікуванню ставлення до себе;
- рівень готовності до конкретних дій в ставленні до свого «Я»: самовпевненість, ставлення інших, самоприйняття, самокерівництво, самопослідовність, самозвинувачення, самоінтерес, саморозуміння.

Щоб зрозуміти, чи пов'язане самоставлення молоді із темпоральними вимірами уявлень про життєвий успіх, було проведено схожу з попереднім етапом процедуру для виявлення відмінностей між молоддю, що зайняли протилежні позиції стосовно власного успіху в минулому, теперішньому і майбутньому. Для цього було застосовано порівняльний аналіз за U-критерієм Манна-Уїтні.

Аналіз *ретроспективного виміру* уявлень показав, що між групами молоді з різними оцінками свого минулого стосовно успіхів та невдач виявлено відмінності на всіх рівнях самоставлення: у глобальному самоставленні ($p < 0.001$), диференційованому самоставленні, в яку входять самоповага ($p < 0.001$), аутосимпатія ($p < 0.001$), самоінтерес ($p < 0.001$) й очікуване ставлення від інших до себе ($p < 0.001$) (див. табл. 2), а також на рівнях готовності до конкретних дій в ставленні до свого «Я»: самовпевненість ($p < 0.001$), ставлення інших ($p < 0.001$), самоприйняття ($p < 0.001$), самопослідовність (самокерівництво) ($p < 0.01$), самозвинувачення ($p < 0.01$), самоінтерес ($p < 0.001$), саморозуміння ($p < 0.05$) (див. табл. 3). Такі значні відмінності свідчать про позитивне самоставлення молоді, для якої минуле більше сповнене успіхами, ніж невдачами. Тоді як наявність невдач у минулому пов'язана з негативним ставленням молоді до себе.

Таблиця 2

Розподіл значень за методикою «Тест-опитувальник самоставлення» (В. Столін, С. Пантелєєв) між групами молоді, що обрали протилежні твердження (U-критерій Манна-Уїтні, середній ранг)

		Інтегральна шкала	Самоповага (I)	Аутосимпатія (II)	Очікуване ставлення від інших (III)	Самоінтерес (IV)
Ретроспективний вимір						
У минулому було більше:	невдач	98.25	111.70	119.54	107.10	107.07
	успіхів	172.58	170.10	168.65	170.94	170.95
Свої дії у минулому можна оцінити як:	неуспішні	64.32	68.40	74.11	83.64	80.44
	успішні	117.34	116.52	115.38	113.47	114.11
Досягати успіхів було:	важко	153.14	153.36	150.19	158.13	154.25
	легко	166.37	166.05	170.71	159.04	164.74
Презентативний вимір						
Своїми досягненнями я:	задоволений	185.88	184.78	178.25	173.89	177.48
	незадоволений	133.05	134.38	142.30	147.58	143.23
Успіхів, якими я можу пишатися, у мене:	немає	157.98	162.32	156.30	167.16	161.35
	є	164.05	161.84	164.90	159.37	162.33
Проспективний вимір						
Досягну в майбутньому успіху:	впевнений	177.56	178.11	171.32	170.41	170.67
	невпевнений	111.26	109.53	130.79	133.62	132.83
До життєвого успіху мені:	далеко	147.37	149.91	149.20	157.69	152.61
	близько	175.12	171.86	172.76	161.83	168.38

Так само оцінка успішності власних дій в досягненні успіху теж пов'язана з показниками самоствавлення на різних рівнях узагальнення. У молоді, в якій уявлення про власні дії оцінюються як успішні, спостерігаються вищі середні рангові значення по самоствавленню, ніж у молоді, що оцінює свої дії як неуспішні.

Значущої різниці за показниками самоствавлення між групами молоді, що по-різному оцінили складність процесу досягання успіху в минулому, не було виявлено. Це говорить про те, що низькі та високі значення по самоствавленню притаманні однаковою мірою обом групам молоді, що оцінюють досягання успіху як важкий та легкий процес.

Таблиця 3

Розподіл значень за методикою «Тест-опитувальник самоствавлення» (В.В. Столін, С.Р. Пантелєєв) між групами молоді, що обрали протилежні твердження (U-критерій Манна-Уїтні, середній ранг)

		Самовпевненість	Ставлення інших	Самоприйняття	Самопошлюдовність (самокерівництво)	Самозвинувачення	Самоінтерес	Саморозуміння
Ретроспективний вимір								
У минулому було більше:	невдач	106.24	123.70	116.58	124.23	198.68	106.04	133.34
	успіхів	171.10	167.88	169.20	167.78	154.05	171.14	166.10
Свої дії у минулому можна оцінити як:	неуспішні	72.72	82.39	72.94	86.61	129.51	84.32	80.04
	успішні	115.66	113.72	115.61	112.88	104.30	113.34	114.19
Досягати успіхів було:	важко	151.44	157.79	157.75	165.31	164.40	157.06	150.57
	легко	168.88	159.54	159.61	148.50	149.83	160.62	170.15
Презентативний вимір								
Своїми досягненнями я:	задоволений	182.45	170.49	181.39	168.64	155.56	178.01	179.00
	незадоволений	137.21	151.71	138.50	153.95	169.80	142.60	141.39
Успіхів, якими я можу пишатися, у мене:	нема	161.20	174.56	156.45	154.60	174.26	168.15	163.86
	є	162.41	155.61	164.82	165.77	155.75	158.87	161.05
Проспективний вимір								
Досягну в майбутньому успіху:	впевнений	174.19	166.02	170.92	170.66	153.30	171.64	173.11
	невпевнений	121.79	147.35	132.04	132.83	187.14	129.78	125.19
До життєвого успіху мені:	далеко	146.30	157.46	152.47	163.85	163.37	152.45	153.87
	близько	176.50	162.12	168.55	153.89	154.51	168.58	166.76

Презентативний вимір, що відображає наявний стан досягнень на момент оцінки і відчуття задоволеності цими досягненнями, відбувався за такою ж схемою аналізу даних, як і в *ретроспективному* вимірі. Між групами молоді, що оцінили факт наявності й відсутності на теперішній час в їхньому житті успіхів, не виявлено різниці за показниками самоствавлення. Однак порівняння груп молоді за рівнем задоволеності своїми теперішніми досягненнями виявило, що задоволеність успіхами пов'язана з позитивним ставленням до себе. Між молоддю, яка задоволена своїми досягненнями, та тими, хто незадоволений, виявлено значущу різницю у глобальному самоствавленні ($p < 0.001$), диференційованому самоствавленні, в яку входять самоповага ($p < 0.001$), аутосимпатія ($p < 0.01$), самоінтерес ($p < 0.001$) й очікуване ставлення від інших до себе ($p < 0.05$), а також на рівнях готовності до конкретних дій в ставленні до свого «Я»: самовпевненість ($p < 0.001$), самоприйняття ($p < 0.001$), самоінтерес ($p < 0.001$), саморозуміння ($p < 0.05$).

Такі результати говорять про неоднозначний зв'язок між презентативним виміром уявлень про життєвий успіх та самоствавленням молоді. Тобто, з одного боку, оцінка факту наявності досягнень в теперішньому часі не пов'язана зі ставленням до себе, а з іншого – простежується зв'язок із задоволеністю і незадоволеністю своїми досягненнями. Такий зв'язок вказує на важливість емоційної складової презентативного виміру уявлень про життєвий успіх зі ставленням до себе. Тоді як когнітивна складова цього виміру не відіграє значної ролі у формуванні ставлення до себе.

Простежений також зв'язок *проспективного* виміру із ставленням молоді до себе. Молодь, яка вірить в досягнення життєвого успіху в своєму майбутньому, на відміну від тих, хто не вірить в це, має вищі значення по рівнях самоставлення: у глобальному самоставленні ($p < 0.001$), диференційованому самоставленні, в яку входять самоповага ($p < 0.001$), аутосимпатія ($p < 0.001$), самоінтерес ($p < 0.001$) й очікуване ставлення до себе ($p < 0.01$), а також на рівнях готовності до конкретних дій в ставленні до свого «Я»: самовпевненість ($p < 0.001$), самоприйняття ($p < 0.001$), самопослідовність (самокерівництво) ($p < 0.001$), самозвинувачення ($p < 0.01$), самоінтерес ($p < 0.001$), саморозуміння ($p < 0.001$).

Отже, визнання молоддю своїх успіхів у минулому і бачення свого майбутнього, сповненого успіхами, достатньо сильно пов'язане зі ставленням до себе, що може вказувати на важливу роль минулих успіхів і невдач у формуванні цього ставлення. Водночас позитивне сприймання свого майбутнього як успішного спирається на позитивний образ себе.

Висновки. Темпоральні виміри уявлень про життєвий успіх мають доволі сильний зв'язок з сенсожиттєвими орієнтаціями і ставленням молоді до себе. Сприймання свого минулого, теперішнього і майбутнього сповненого більше успіхами, ніж невдачами, пов'язане з високим проявом осмисленості власного життя. Цій молоді властива цілеспрямованість в досягненні своїх цілей. Життя їй здається цікавим, емоційно насиченим і сповненим сенсом, а минуле продуктивним й осмисленим. Молоді люди відчувають себе впевненими у здійсненні власного життєвого вибору, здатні контролювати власне життя, вільно приймати рішення і втілювати їх у життя. Окрім того ця молодь має високий прояв самоповаги, аутосимпатії, самоінтересу й очікуваного ставлення від інших до себе, а також демонструють впевненість у собі, самоприйняття, самопослідовність (самокерівництво), самоінтерес, саморозуміння, очікує позитивне ставлення від інших і має низький прояв самозвинувачення.

Водночас оцінка свого минулого, теперішнього і майбутнього більше сповненого невдачами, а не успіхами, вказує на протилежні тенденції в осмисленості життя. Низький прояв осмисленості життя свідчить про те, що цій молоді властиво жити сьогоднішнім або вчорашнім днем, притаманна незадоволеність теперішнім та прожитою частиною життя, зневіра у власні сили контролювати події свого життя, фаталізм, віра в те, що свобода вибору ілюзорна, і нема сенсу загадувати щось на майбутнє.

Перспективи подальших досліджень. Подальші перспективи розробки проблеми життєвого успіху вбачаємо у емпіричному вивченні соціально-психологічних механізмів формування уявлень молоді про життєвий успіх.

Список використаних джерел

1. Андросенко М. Э. Психосемантический анализ представлений предпринимателей об успешности / М. Э. Андросенко // Мир образования – образование в мире. – 2012. – № 1. – С. 205–211.
2. Батурич Н. А. Психология успеха и неудачи / Н. А. Батурич : учебное пособие. – Челябинск : Изд. ЮУрГУ, 1999. – 100 с.
3. Бевзенко Л. Д. Стили жизни переходного общества. – К. : Институт социологии НАН Украины, 2008. – 144 с.
4. Глуханюк Н. С. Практикум по психодиагностике : учеб. пособие [Электронный ресурс]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Из-во Московского психолого-социального института, 2005. – 216 с. – Режим доступа : http://www.miu.by/kaf_new/mpsp/167.pdf.
5. Гудзенко О. З. Міжпоколінські відмінності уявлень про фактори досягнення життєвого успіху / О. З. Гудзенко // Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. – 2010. – № 1. – С. 106–113.
6. Злобіна О. Г. Особистість як суб'єкт соціальних змін / О. Г. Злобіна. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – 400 с.
7. Ключников С. Ю. Фактор успеха: новая психология саморазвития / С. Ю. Ключников – М. : Беловодье, 2002. – 480 с.
8. Крамаренко К. Категорія життєвого успіху в соціологічному дискурсі // Соціальні виміри суспільства. – Вип. 11. – К. : Інститут соціології НАН України, 2008. – С. 74–85.
9. Леонтьев Д.А. Тест смысловжизненных ориентации (СЖО). – [2-е изд.]. – М. : Смысл, 2000. – 18 с.
10. Мазилова Г. Б. Соціально-психологічні проблеми успіху і успішності / Г. Б. Мазилова // Актуальні проблеми психології : [зб. наук. пр.]. – Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Вип. 29–30 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України ; за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки ; [редкол. : Максименко С. Д. та ін.]. – К. : А.С.К., 2010. – 360 с. – С. 129–136.
11. Макклелланд Д. Мотивация человека / Дэвид Макклелланд. – СПб. : Питер, 2007. – 672 с.
12. Мелашенко К. Життєвий успіх у гендерному вимірі: соціологічні розвідки / К. Мелашенко // Соціальні виміри суспільства. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – Вип. 12. – С. 208–220.
13. Міщенко О. О. Психологічні особливості уявлень особистості про економічно успішну людину / О. О. Міщенко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Ніжин, 2013. – Т. 11. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 85–95.
14. Психология жизненного успеха: опыт социально-психологического анализа преодоления критических ситуаций / Сохань Л. В., Головаха Е. И., Ануфриева Р. А., Балакирева О. Н., Очеретяный В. В. – К., 1995. – 149 с.
15. Хаммер Я. С. Профессиональный успех и его детерминанты / Я. С. Хаммер // Вопросы психологии. – 2008. – №4. – С. 147.
16. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хайнц Хекхаузен. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер; М. : Смысл 2003. – 860 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).

17. Шамяонов Р. М. Представления о социальной успешности и самоопределении молодежи [Электронный ресурс] / Р. М. Шамяонов, А. Р. Тугушева // Психологическая наука и образование: – 2009. – № 3. – Режим доступа : www.psyedu.ru.
18. Ярема А. І. Феномен успіху в соціологічному вимірі / А. І. Ярема // Вісник Львівського університету: Серія соціологічна. – 2010. – Вип. 4. – С. 92–99.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Androsenko M. Je. Psihosemanticheskiy analiz predstavleniy predprinimateley ob uspehnosti / M. Je. Androsenko // Mir obrazovaniya – obrazovanie v mire. – 2012. – No 1. – S. 205–211.
2. Baturin N. A. Psihologiya uspeha i neudachi / N. A. Baturin : uchebnoe posobie. – Cheljabinsk : Izd. JuUrGU, 1999. – 100 s.
3. Bevzenko L. D. Stili zhizni perehodnogo obshchestva. – K. : Institut sociologii NAN Ukrainy, 2008. – 144 s.
4. Gluhanjuk N. S. Praktikum po psihodiagnostike : ucheb. posobie [Elektronniy resurs]. – [2-e izd., pererab. i dop.]. – M. : Izvo Moskovskogo psihologo-social'nogo instituta, 2005. – 216 s. – Rezhim dostupu : http://www.miu.by/kaf_new/mpp/167.pdf.
5. Hudzenko O. Z. Mizhpokolinski vidminnosti uiaвлен pro faktory dosiahnennia zhyttievoho uspikhu / O. Z. Hudzenko // Sotsiologhiia maibutnoho: naukovyi zhurnal z problem sotsiologii molodi ta studentstva. – 2010. – № 1. – S. 106–113.
6. Zlobina O. H. Osobystist yak subiekt sotsialnykh zmin / O. H. Zlobina. – K. : In-t sotsiologii NAN Ukrainy, 2004. – 400 s.
7. Kljuchnikov S. Ju. Faktor uspeha: novaja psihologija samorazvitija / S. Ju. Kljuchnikov – M. : Belovod'e, 2002. – 480 s.
8. Kramarenko K. Katehoriia zhyttievoho uspikhu v sotsiologichnomu dyskursi // Sotsialni vymiry suspilstva. – Vyp. 11. – K. : Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2008. – S. 74–85.
9. Leont'ev D.A. Test smyslozhiznennykh orientacii (SZhO). – [2-e izd.]. – M. : Smysl, 2000. – 18 s.
10. Mazylova H. B. Sotsialno-psykholohichni problemy uspikhu i uspishnosti / H. B. Mazylova // Aktualni problemy psykholohii : [zb. nauk. pr.]. – T. 1 : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia. Vyp. 29–30 / In-t psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy ; za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky ; [redkol. : Maksymenko S. D. ta in.]. – K. : A.S.K., 2010. – 360 s. – S. 129–136.
11. Makklelland D. Motivacija cheloveka / Djevid Makklelland. – SPb. : Piter, 2007. – 672 s.
12. Melashchenko K. Zhyttievuy uspikh u hendernomu vymiri: sotsiologichni rozvidky / K. Melashchenko // Sotsialni vymiry suspilstva. – K. : In-t sotsiologii NAN Ukrainy, 2009. – Vyp. 12. – S. 208–220.
13. Mishchenko O. O. Psykholohichni osoblyvosti uiaвлен osobystosti pro ekonomichno uspishnu liudynu / O. O. Mishchenko // Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – Nizhyn, 2013. – T. 11. – Vyp. 8. – Ch. 2. – S. 85–95.
14. Psihologija zhiznennogo uspeha: opyt social'no-psyhologicheskogo analiza preodolenija kriticheskikh situacij / Sohan' L. V., Golovaha E. I., Anufrieva R. A., Balakireva O. N., Ocheretjanyj V. V. – K., 1995. – 149 s.
15. Hammer Ja. S. Professional'nyj uspeh i ego determinanty / Ja. S. Hammer // Voprosy psihologii. – 2008. – №4. – S. 147.
16. Hekhauzen H. Motivacija i dejatel'nost' / Hajnc Hekhauzen. – [2-e izd.]. – SPb. : Piter; M. : Smysl 2003. – 860 s. : il. – (Serija «Mastera psihologii»).
17. Shamionov R. M. Predstavlenija o social'noj uspehnosti i samoopredelenii molodezhi [Jelektronnyj resurs] / R. M. Shamionov, A. R. Tugusheva // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie: – 2009. – № 3. – Rezhim dostupa : www.psyedu.ru
18. Yarema A. I. Fenomen uspikhu v sotsiologichnomu vymiri / A. I. Yarema // Visnyk Lvivskoho universytetu: Seriia sotsiologichna. – 2010. – Vyp. 4. – S. 92–99.

Vinkov, V. Yu. Temporal dimensions of youth's representations about life success. According to the results of empirical investigation it is determined that the temporal dimensions of the representations about life success are connected with sensual-life orientations and the attitude of young people towards oneself. It is found that the perception of its past, present and future, full of success, and not failures, is associated with the high level of meaningfulness manifestation of one's own life. These young people are characterized as purposeful in achieving their goals. Their life seems interesting, emotionally full and sensually. The past for them is productive and meaningful. It is also found that these young people have a high level of self-esteem, self-sympathy, self-interest and the expected good attitude towards each other.

At the same time, the estimation of their past, present and future is full of failures, points to the opposite tendencies in meaningfulness of life and attitude towards oneself. It is typical for this youth to live in the present or in the past, inherent dissatisfaction with their life in the present and dissatisfaction with self-realization and lived part of life, disbelief in their own power to control the events of their lives, fatalism, belief in the fact that life is not under their control, freedom of choice is illusory and makes no sense to do something for the future.

Key words: image, social representations, life success, self-attitude, life-meaningful orientations, youth.

Відомості про автора

Вінков Веніамін Юрійович, молодший науковий співробітник лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ, Україна.

Vinkov, Veniamin Yuriiovich, junior researcher, Laboratory of masses and communities, Institute of social and political psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: ven.vinkov@gmail.com